

Meer dan alleen toegang: rechtvaardigheid op het gebied van gender en vervoer in Davao City, de Filipijnen

Roselle Leah K. Rivera¹

08112021

SAMENVATTING

Trefwoorden: vervoersrechtvaardigheid, gender, genderonderzoek, multimodaal vervoer, vrouwen en vervoer, inclusieve steden, methodologisch pluralisme

Bij vervoer gaat het om meer dan alleen technologie; het gaat om wat mensen willen, wat ook verweven is met de ontwikkelingsdoelstellingen van een land. Wanneer vervoer gebaseerd is op de ervaringen van mensen wordt het fijnmaziger en beter afgestemd op hun behoeften. Dit heeft weer gevolgen voor de manier waarop vervoer en ontwikkeling wordt opgevat en verwezenlijkt; door niet in de eerste plaats uit te gaan van de technocratische normen van de 'eerste wereld', maar rekening te houden met de dagelijkse realiteit van de gebruikers: hun geopolitieke locatie, hulpbronnen, mogelijkheden en levensstijl.

Feministische bijdragen aan onderzoek naar stedelijk vervoer maken deel uit van bredere debatten over de rol van vervoer bij het versterken van menselijke mogelijkheden en sociale rechten (Fainstein, 2010; Nussbaum, 2005). Ander onderzoek binnen de kritische stadsstudies gaat over de relatie tussen sociale identiteit (gender, sociale klasse, leeftijd, ras, of een mengeling daarvan) en veiligheid in een stedelijke context. Bezien vanuit ontwikkelingsperspectief blijkt dat in ontwikkelingsonderzoek een technocratisch model gebaseerd op begrippen van doelmatigheid is verlaten, terwijl in onderzoek op het gebied van stedelijk vervoer nu pas het op rechten gebaseerde perspectief en op overleg gebaseerde planningsmodel begint door te dringen.

In dit onderzoek worden deze nieuwe perspectieven op het gebied van stedelijk vervoer bijeengebracht in een poging ze op te nemen in het begrip vervoersrechtvaardigheid – onderdeel van een algemenere strijd voor milieurechtvaardigheid (Schlosberg, 2013; Schweitzer & Valenzuela, 2004), burgerrechten (Soja, 2010; Harvey, 2003) en inclusieve steden (Roy, 2010). Dit onderzoek over vervoersrechtvaardigheid en de raakvlakken met genderrechtvaardigheid is gebaseerd op drie begrippen: herverdeling, erkenning en vertegenwoordiging. Het onderzoek is opgezet als een gelaagde verkenning van het samenspel tussen de begrippen 'gender' en 'vervoer' op verschillende niveaus, om daarmee licht te werpen op de marginalisering van de belangen van gebruikers met een laag inkomen (voornamelijk vrouwelijke handelaars en arbeiders). 'Vervoersrechtvaardigheid' wordt in een 'ontwikkelings'context geplaatst en toegepast als een normatief kader om drie clusters van genderkwesties te belichten. Het onderzoek is gericht op binnenstedelijk vervoer over land in Davao City op het eiland Mindanao in de Filipijnen.

¹ Promovendus International Institute of Social Studies, Erasmus Universiteit Rotterdam. E-mail: rivera@iss.nl

De volgende aspecten van vervoersrechtvaardigheid worden in dit onderzoek belicht: (1) de realiteit van een ongelijke verdeling van zaken die met vervoer te maken hebben, zoals veilige soorten vervoer, openbare infrastructuur, en reële opties voor vervoer waarbij rekening wordt gehouden met factoren als de financiële en culturele context van de gebruikers; (2) de ongelijke vertegenwoordiging, zo niet onzichtbaarheid, van bepaalde vervoersgebruikers in het discours over vervoer, die vaak samenhangt met de andere vormen van discriminatie waarmee deze groepen worden geconfronteerd; en (3) de culturele en structurele belemmeringen voor de erkenning van de behoeften van deze groepen en daarmee het belang om deze groepen erbij te betrekken. Vervoersrechtvaardigheid gaat in de kern over inclusiviteit in ontwikkeling. Vervoersrechtvaardigheid is erop gericht de verschillende ervaringen van gebruikers te integreren, zodat vervoerswijzen, -infrastructuur en -systemen beantwoorden aan hun persoonlijke behoeften en voorzien in de lacunes in de vervoersplanning en -uitvoering op macroniveau.

Vanuit de gedachte dat methodologisch pluralisme een belangrijke waarde is in interdisciplinair onderzoek, wordt in dit onderzoek een combinatie van methoden gebruikt. Daarbij heeft elke methode een eigen rol. Met behulp van vragenlijsten zijn overeenkomsten en verschillen tussen 360 mannelijke en vrouwelijke vervoersgebruikers vastgesteld en gekwantificeerd. Het betrof vooral vrouwelijke handelaren en werknemers die werkten op 12 verschillende plaatsen in 3 stadsdelen. Er zijn focusgroepdiscussies met vervoersgebruikers en aparte diepte-interviews onder een deelsteekproef van 8 vrouwelijke gebruikers gehouden en veldobservaties gedaan om beter te begrijpen wat 'veiligheid' en 'beveiliging' betekenen voor de gebruikers. Met behulp van tekstuele analyse is onderzoek gedaan naar ondervertegenwoordiging en onzichtbaarheid omdat deze kwesties een belangrijke rol spelen bij vervoersrechtvaardigheid. In het licht van de beleidsvisie op veiligheid en bescherming van het lichaam zijn de verkeersveiligheidscijfers nauwkeurig bekeken aan de hand van de normen voor de beoordeling van de oorzaken die in verschillende teksten worden genoemd.

De resultaten wijzen erop dat ongelijke toegang bepalend is voor de keuze en het gedrag van de vervoersgebruikers. Dit draagt op zijn beurt weer bij aan de vormgeving van vervoerssystemen binnen de stad. De onderzoeksresultaten roepen de vraag op wie schade ondervindt van ongevallen, hoe conflicten tussen gebruikers van gemotoriseerd en ongemotoriseerd vervoer sociaal verdeeld zijn, en wat de belangrijkste mechanismen en gevolgen zijn vanuit het oogpunt van vervoersrechtvaardigheid. Deze vragen geven aanleiding tot debat over a) ongelijke toegang tot veilig vervoer voor mannen en vrouwen; b) hoe het denken in termen van gender ten grondslag ligt aan de visie op en definitie van vervoersbehoeften en de planning van infrastructuur, en vooral hoe de wisselwerking tussen dominante opvattingen over 'gender' en 'vervoer' de belangen van gebruikers met een laag inkomen kan marginaliseren in de planning van de vervoersinfrastructuur, -voorzieningen en -diensten; c) genderdynamiek binnen processen van burgerparticipatie in de beleidsvorming.

De vervoersbeleidsdocumenten van Davao City bevatten geen officiële gegevens over het soort mensen dat schade ondervindt van conflicten tussen gebruikersrollen. Politierapporten van ongevallen zijn niet verwerkt in de planningsbesluiten in de onderzochte documenten over vervoer over korte, middellange en lange afstand. Niettemin kan informatie uit de medische dossiers en registers van de afdeling spoedeisende hulp van een centraal gelegen ziekenhuis in de

toekomst de aanzet vormen tot meer systematisch onderzoek om de dringende noodzaak van vervoersveiligheid voor mensen in de stad te benadrukken.

Het begrip 'vervoersrechtvaardigheid' op de feministische onderzoekagenda draagt eraan bij dat 'gender' als analytisch concept en als beleidsdoelstelling in het centrum van de belangstelling komt te staan. Vervoersrechtvaardigheid is niet alleen van belang bij de toewijzing van middelen voor gelijke toegang ongeacht gender, maar helpt ook om ongelijke vertegenwoordiging en deelname aan vervoersplanning aan te pakken om inclusieve steden te bouwen.